

مدیریت شهری

شماره ۲۷، بهار و تابستان ۱۳۹۰

No.27 Spring & Summer

۵۹-۷۸

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۰/۳/۱۴

زمان دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۶/۲۱

قابلیت‌های اکوتوریسم روستایی در مازندران (پهنه بندی، مدیریت حفظ و توسعه)

ناهد سجادیان* - استادیار دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
مهیار سجادیان - کارشناس ارشد GIS و سنجش از دور، اهواز، ایران.

Rural Ecotourism Capabilities in Mazandaran (Classification-Preservation & Development)

Abstract: Rural Tourism is considered as one the means of reducing migration of villagers to the cities, providing social comfort for the villagers etc. Because rural tourism involves village areas, it often includes sport activities such as slope walking and mountaineering i.e. activities that require special study and proper planning in exploitation of natural resources and possibilities. It is a known fact that so far, in the districts of Mazandaran, little proper study has been made with the object of recognizing local possibilities aimed at expansion of rural tourism as part of district management. Therefore the present study was undertaken with the object of arriving at an analytical classification and hierarchical graduation of Mazandran districts, in respect of their suitability for fruitful rural touristic activities, as part of provincial management. The methods adopted in this research are applied – analytic GIS – AHP supported by networks of data. The results of findings are that the districts of Amol, Babol, Nour, and Tonekabon, because of their suitability for rural slope walking, districts of Nour, Amol, Sari, and Nowshahr, because of their suitability for rural mountaineering and finally districts of Nour, Amol, Tonekabon and Chaloose because of their suitability for rural mountaineering ecotourism have all distinct positions, In other words, amongst the mentioned districts Nour and Amol, because of their suitability for all the three rural ecotourism have excellent positions, whereas, on the contrary, the district of Jouybar and Babolsar and in the second order Galoogah and Mahmud – Abad exhibit the least attraction for rural ecotourism and mountaineering. Finally based on finding in this proposal, have been offered

Keywords: Rural Ecotourism, data network, Mazandaran, GIS - AHP

چکیده

گردشگری روستایی به عنوان راهکاری جهت کاهش مهاجرت‌های روستایی به شهرها، افزایش سطح رفاه مردم روستایی و غیره مطرح می‌باشد. از آنجایی که گردشگری روستایی در محیط‌های غیرشهری صورت می‌پذیرد، بنابراین فعالیت‌های مبتنی بر اکوتوریسم چون دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی را نیز در بر می‌گیرد. برای استفاده از این قابلیت‌های طبیعی در گردشگری روستایی نیاز به برنامه ریزی و در وهله نخست، شناخت است. اما مسئله این است که در استان مازندران آنچنان که باید شناختی از این استعدادها طبیعی در راستای استفاده در گردشگری روستایی و قابل کاربرد در مدیریت شهرستانها، انجام نگردیده است. لذا این پژوهش با بهره‌گیری از تلفیق GIS، فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) و شبکه داده‌ها به بررسی، تحلیل و در نهایت سطح بندی شهرستانهای استان مازندران به لحاظ قابلیت‌های اکوتوریسم روستایی، قابل استفاده در مدیریت شهرستانهای استان مازندران به تحقیق پرداخت. روش تحقیق در این پژوهش از نوع تحلیلی-کاربردی است. بر اساس یافته‌های تحقیق، شهرستانهای آمل، بابل، نور و تنکابن به لحاظ داشتن قابلیت اکوتوریسم دامنه نوردی روستایی؛ و شهرستانهای نور، آمل، ساری و نوشهر به جهت داشتن قابلیت اکوتوریسم کوهپیمایی روستایی؛ و در نهایت شهرستانهای نور، آمل، تنکابن و چالوس به جهت اکوتوریسم کوهنوردی روستایی دارای موقعیت ممتاز می‌باشند. در میان شهرستانهای ذکر شده شهرستانهای نور و آمل به علت داشتن موقعیت ممتاز در هر سه فعالیت اکوتوریسمی روستایی ذکر شده، دارای موقعیت ویژه‌ای می‌باشند بر خلاف شهرستانهای ذکر شده، شهرستانهای جویبار و بابلسر و در مرتبه بعد، شهرستانهای گلوگاه و محمود آباد دارای کمترین قابلیت اکوتوریسم روستایی دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی می‌باشند. در انتها بر اساس یافته‌های تحقیق راهکارهای عملی نیز ارائه گردید.

واژگان کلیدی: اکوتوریسم روستایی، شبکه داده‌ها، مازندران، GIS، AHP

مقدمه

ص ۱۰۰) و (sharply, 1997, 47) و (نصرتی و ایمانی، ۱۳۸۹، ص ۸۶)

گردشگری در یک فضای جغرافیایی شکل می‌گیرد و در واقع این فضا به عنوان هسته‌ی مرکزی گردشگری عمل می‌نماید. در این راستا، از آنجایی که گردشگری روستایی، در محیط‌های روستایی و حوزه‌های غیر شهری صورت می‌پذیرد (جهانیان و نادعلی پور، ۱۳۸۸، ص ۲۹)؛ لذا می‌تواند در برگیرنده فعالیت‌های مبتنی بر اکوتوریسم چون دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی باشد. در گردشگری روستایی به منظور استفاده از این قابلیت‌های طبیعی نیاز به برنامه ریزی است و مرحله اول برنامه ریزی شناخت از این قابلیت‌ها به تفکیک موردی و در مقیاس تقسیمات جغرافیایی سیاسی است که برنامه ریزی را عملاً امکان‌پذیر نماید. اما مسئله این است که در استان مازندران آنچنان که باید شناختی از این استعدادها و قابلیت‌های طبیعی و قابلیت استفاده از آنها در گردشگری روستایی و در نهایت در مدیریت شهرستانها به تفکیک وجود ندارد. لذا در این راستا این پژوهش در ابتدا با بهره‌گیری از مطالعات کتابخانه‌ای و اینترنتی به تحقیق در مورد موضوع پژوهش پرداخت و سپس با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS)، فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) و شبکه داده‌ها به سطح بندی شهرستانهای استان مازندران به لحاظ قابلیت‌های اکوتوریسم روستایی قابل استفاده در مدیریت شهرستانها پرداخت که در نهایت پس از ارائه سطح بندی‌ها به ارائه راهکارهای عملی قابل استفاده در مدیریت شهرستانها در زمینه اکوتوریسم روستایی و استفاده از آن در جهت توسعه شهرستانها پرداخت. «کیت سو وهمکاران» (۲۰۰۲)، «باتاچاریا و همکاران» (۲۰۰۴)، «ترمبلی» (۲۰۰۶) و «فلچر» (۲۰۰۱) و در ایران «نوری و همکاران» (۲۰۰۷) به پژوهش در زمینه اکوتوریسم و استفاده از GIS و AHP در پژوهش‌هایشان در این زمینه پرداختند.

(Nouri et al, 2007; Bhattacharya et al, 2004; Fletcher, 2001; Kitsou et al, 2002; Trembly, 2006)

گردشگری پدیده‌ای کهن است که از دیرباز در جوامع انسانی وجود داشته است (کارگر، ۱۳۸۶، ص ۹۵)؛ لیکن طلیعه گردشگری نوین، همگام با توسعه انقلاب صنعتی در انگلیس و نیز با گسترش وسایل نقلیه شخصی در اواسط قرن نوزدهم به بعد گسترش یافت (Davenport, 2006, 281) و (کازه و همکاران، ۱۳۸۱، هفت)؛ به طوری که از سال ۱۹۴۵ گردشگری دارای رشد سریعی بوده و اکنون بیشترین رشد را در بین بخش‌های مختلف اقتصادی داشته به گونه‌ای که در ردیف سه صنعت بزرگ دنیا قرار دارد (Quattrone, 2002, 3) و (Deng, 2002, 422) و (Hamilton and et al, 2005, 255). گردشگری تاثیر فراوانی در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و سیاسی کشور می‌گذارد (شجاعی و نوری، ۱۳۸۶، ص ۶۴). قابلیت‌های عمده صنعت گردشگری مانند گسترش انواع خدمات، ایجاد فرصت‌های شغلی، توسعه زیر ساخت‌ها، تعامل فرهنگها، برقراری و تحکیم انس و الفت بین مردم و غیره به عنوان یکی از مولفه‌های تجارت که به آن صادرات نامرئی گفته شده و نیز به عنوان یک اقتصاد پایدار، به آن اهتمام ویژه‌ای شده و بسیاری از کشورها از جمله بسیاری از کشورهای در حال توسعه غالباً به منافع چشمگیر اقتصادی آن چشم دوخته و آن را راهی برای نیل به توسعه و مقابله با تنگناهای پیچیده اقتصادی خود یافته‌اند.

(liu and wall, 2006, 161) و (کاظمی، ۱۳۸۵، ص ۸۹) و (خوارزمی، ۱۳۸۴، ص ۹۶) و (پورکاظمی و رضایی، ۱۳۸۵، ص ۲۰۶) و (قیامی‌راد و همکاران، ۱۳۸۷، ص ۵۱).

گردشگری روستایی، نوعی از گردشگری است که از نیمه دوم قرن هیجدهم میلادی برای اولین بار در انگلستان و اروپا به عنوان کاتالیزوری کارآمد برای مقابله با عدم تعادل روز افزون میان عرضه و تقاضای نیروی کار و در نتیجه دور نمایی از تشدید بیکاری روستایی، ترویج بخش کشاورزی و تولید صنایع دستی محلی، بهبود شرایط زیست محیطی و پاسداشت میراث فرهنگی بومی و آداب و رسوم محلی در روستا، کاهش مهاجرت‌های افسارگسیخته به شهرها و غیره مطرح گردید.

(Sharply, 2002, 233) و (شهیدی و همکاران، ۱۳۸۸،

مبانی نظری

آنجا که بیشتر داده‌های مورد استفاده اکوتوریسم روستایی، مکانی است؛ لذا سیستم اطلاعات جغرافیایی به عنوان ابزار مدیریت داده‌های مکانی در ارتباط با داده‌های توصیفی می‌تواند نقش ممتازی را ایفا نماید. GIS سیستم‌های اساسی کامپیوتری برای جمع‌آوری، ذخیره‌سازی، کنترل، بازیابی، به روز کردن، ادغام، پردازش، تحلیل، مدلسازی و نمایش داده‌های جغرافیایی به صورت گوناگون هستند (حبیبی و پور احمد، ۱۳۸۴، ص ۱۲) که از سخت افزار، نرم افزار، پایگاه داده‌ها، نیروهای انسانی، روشهای تحلیلی و جنبه‌های کاربردی تشکیل یافته است (رسولی، ۱۳۸۴، ص ۱۲) و امکان تحلیل‌های پیچیده مکانی در ارتباط با داده‌های توصیفی در قالب مدلسازی‌های توپولوژیکی، همسایگی، توپوگرافی، پیوستگی، نزدیکی، شبکه‌ها و همپوشانی را دارند (جهانی و مسگری، ۱۳۸۰، ص ۷۷-۷۰) و در این بین از آنجایی که در انواع گردشگری و از جمله اکوتوریسم روستایی مسایل چند معیاره مواجه هستیم، استفاده از روشهای تصمیم‌گیری چند معیاره در مراحل شناسایی، برنامه ریزی و مدیریت ضروری است. تکنیک‌هایی همانند Goal Programming, AHP, outranking theory, MCVF, MAUT در قالب روشهای تصمیم‌گیری چند معیاره رهیافتهایی امید آفرین در جهت برخورد سازمان یافته به منظور حل مسایل چند معیاره و نتیجه‌گیری منطقی از مسایلی هستند که از مجموعه‌ای از عوامل کمی و کیفی تشکیل یافته‌اند.

(Ananda, Herath, 2003; Herath 2004; Gregory, 2000; Mendoza, martins, 2006)
«فرایند تحلیل سلسله مراتبی» (AHP) از جمله روشهای تصمیم‌گیری چند معیاره می‌باشد که به طور وسیعی در مسائل چندپارامتری به کار گرفته شده است. روش AHP که در پنج مرحله اساسی تشکیل سلسله مراتب، تعیین ضریب اهمیت معیارها و زیر معیارها توسط مقایسات دو دویی و با استفاده از جدول saaty و نیز تعیین ضریب اهمیت گزینه‌ها و سپس تعیین امتیاز نهایی و اولویت‌بندی گزینه‌ها و در نهایت بررسی سازگاری در قضاوتها صورت می‌گیرد.

مدیریت، فعالیتی است منظم، در جهت تحقق هدفهای معین که از طریق ایجاد روابط میان منابع موجود، انجام دادن کار با مشارکت افراد دیگر، و شرکت فعال در تصمیم‌گیری، صورت می‌گیرد (علاقه بند، ۱۳۷۵، ص ۱۱) و داده‌ها و اطلاعات حاصل از پردازش داده‌ها در قالبی سازمان یافته و سلسله‌مراتبی در جهت مدیریت صحیح و اختصاص منابع به ویژه در مدیریت داده‌های مکانی با پیچیدگیهای بسیار چون گردشگری ضروری‌ترین و ابتدایی‌ترین مرحله فراگرد مدیریت شهرستانها در ارتباط با گردشگری می‌باشد. هدف برنامه ریزی گردشگری این است که نیازهای تحقق اهداف توسعه گردشگری را شناسایی و آنها را تامین کند (قاسمی، ۱۳۸۸، ص ۲۰۳). از آنجا که گردشگری روستایی فعالیت پیچیده و چند وجهی است که شامل انواع متفاوتی از گردشگری مبتنی بر مزرعه تا سفرهای آموزشی، گردشگری قومی و اکوتوریسم خواهد بود که این فعالیتها با درجات متفاوتی در بسیاری از نواحی وجود دارد؛ لذا برنامه ریزی و مدیریت موثر و هماهنگ در گردشگری روستایی امری پیچیده است (اردستانی، ۱۳۸۷، ص ۲۷۹ و رضوانی، ۱۳۸۷، ص ۲۶). تحقیقات صورت گرفته نشان می‌دهند که به طور کلی محیط زیست روستایی و منابع طبیعی اصلی‌ترین جاذبه روستاها به منظور جذب گردشگران روستایی می‌باشد (منشی زاده، ۱۳۸۴، ص ۱۷۵). اکوتوریسم سفری طبیعت محور با رویکرد حفاظتی از محیط زیست در جهت لذت بردن از طبیعت، فعالیتهای ورزشی، آشنایی با فرهنگ جامعه میزبان و کمک به این جامعه در جهت افزایش درآمد و فرصتهای شغلی آن، بدون کمترین آثار مخرب بر محیط طبیعی است که در قالب فعالیتهایی چون دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی صورت می‌پذیرد.

(Goodwin 1998, 278; Boo, 1992, 418 Charles and etal, 2000, 558);

شناسایی این استعدادها به منظور استفاده از این قابلیتها در گردشگری روستایی به عنوان ابتدایی‌ترین مرحله‌ی مدیریت شهرستانها در امر گردشگری روستایی و استفاده از آن در توسعه روستایی امری ضروری است. از

(Mendoza, macoun, 1999; Qureshi, Harrison, 2003; saaty, 2000)

شبکه داده ها، شامل اطلاعاتی در مورد گزینه های تصمیم گیری نسبت به آخرین تراز معیارها (معیارهایی که مستقیماً با گزینه ها در ارتباط هستند) می باشد؛ گزینه ها در سطرهای شبکه داده ها قرار دارند در حالی که معیارهایی که مستقیماً با گزینه ها در ارتباط هستند در ستون های آن دیده می شوند. استفاده از شبکه داده ها توانایی های سلسله مراتب و مقایسه دو به دو و قابلیت ارزیابی صدها و یا هزاران معیار را با هم ادغام کرده است. روش های Data Entry, Decreasing utility curve, Rating Direct Function Increasing utility curve, Step در شبکه داده ها جهت ارجحیت بندی استفاده می گردد که از Direct Data Entry برای وارد کردن وزنها در دامنه ی بین ۰ تا ۱ به صورت مستقیم استفاده می گردد (نیکمردان، ۱۳۸۶، ص ۸۳-۵۱) که در این تحقیق از روش Direct Data Entry استفاده شده است.

روش تحقیق

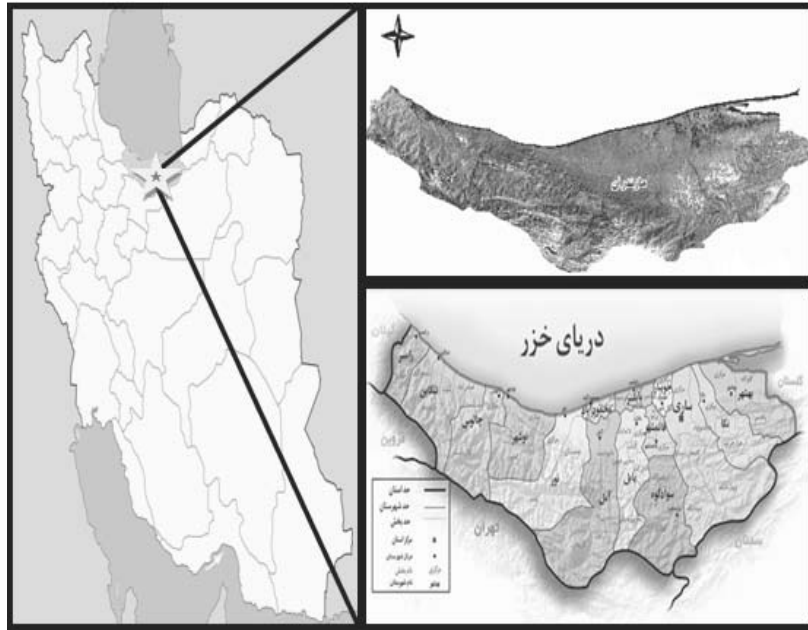
روش تحقیق در این پژوهش از نوع تحلیلی کاربردی است که از توانایی های ابزارهای Expert Choice، اکسل و SPSS و Arc GIS 9.3 در انجام تحقیق بهره گرفته شده است. در ابتدا این پژوهش با استفاده از منابع کتابخانه ای و اینترنتی به تحقیق پرداخت. سپس به عنوان ماحصل قسمتی از مطالعات و پژوهشهای نظری، شاخص های مورد استفاده در تعیین مناطق مستعد فعالیت های اکوتوریسم، دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی شهرستانهای استان مازندران انتخاب گردید

که در جدول شماره ۱ شاخص های مورد استفاده در تعیین مناطق مستعد فعالیت های اکوتوریسمی ذکر شده آورده شده است.

سپس لایه های اطلاعاتی مذکور به همراه لایه های اطلاعاتی در ارتباط با روستاها چون موقعیت روستاها، جمعیت و تعداد خانوار روستایی که در مراحل بعد در جهت سطح بندی شهرستانهای استان مازندران به لحاظ قابلیت های اکوتوریسم روستایی در کنار مساحت مناطق مستعد هر یک از سه فعالیت اکوتوریسمی ذکر شده مورد استفاده قرار خواهند گرفت، تهیه، اعتبار سنجی، آماده سازی و در محیط سیستم اطلاعات جغرافیایی، وارد و پایگاه داده های پژوهش تشکیل یافت و سپس با استفاده از منطق بولین از جهت دستیابی به حداکثر شرایط همپوشانی لایه ها با توجه به شاخص های ذکر شده و بازه های مربوطه که در جدول شماره ۱ آمده است، اقدام گردید و مساحت مناطق مستعد هر یک از شهرستانهای استان مازندران در هر یک از سه فعالیت اکوتوریسمی ذکر شده محاسبه و نقشه چگونگی پراکنش این مناطق مستعد در شهرستانهای استان مازندران تهیه گردید؛ سپس روستاهای در فاصله حداکثر ۵۰۰ متری این مناطق مستعد به تفکیک هر یک از شهرستانها شناسایی و نقشه مربوطه تهیه شد. سپس تعداد روستاهای مشمول، جمعیت و تعداد خانوار روستایی مشمول هر یک از فعالیت های اکوتوریسمی ذکر شده با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی در محیط نرم افزار مربوطه مورد مقایسات دو دویی قرار گرفته و در نهایت به گونه ای که ضریب نا سازگاری کمتر از ۰.۱ باشد

جدول ۱. شاخص های مورد استفاده در تعیین مناطق مستعد فعالیت های اکوتوریسمی مورد نظر؛ ماخذ: نگارندگان.

منابع آبی	جهت شیب	پوشش گیاهی	شیب (درصد)	ارتفاع (m)	
۱۵۰۰ متری رودخانه ها	شمال شرقی - شمال غربی	جنگل	۲۰-۵	۱۵۰۰-۵۰۰	دامنه نوردی
-	شمالی شمال شرقی - شمال غربی	-	۲۰-۵	۳۰۰۰-۱۵۰۰	کوهپیمایی
-	-	-	۲۰ درصد به بالا	۳۰۰۰ متر به بالا	کوهنوردی

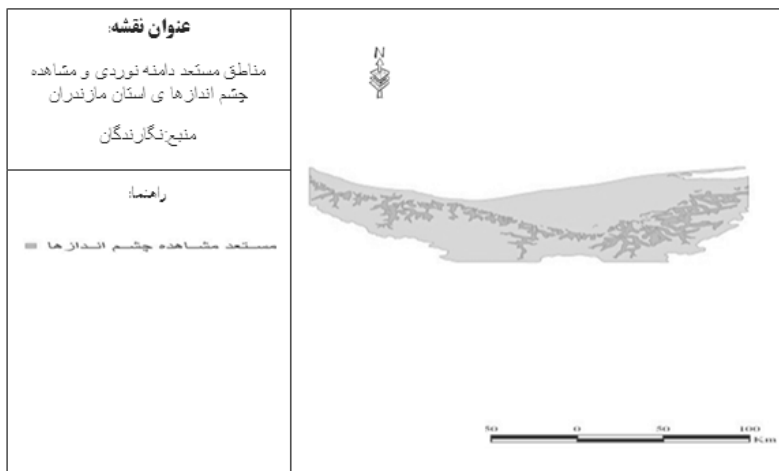
شکل ۱. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه؛ ماخذ: سازمان نقشه برداری کشور.

بودند، سطح فاقد جاذبه تعلق گرفت. سپس نقشه‌های سطح بندی شهرستانهای استان مازندران به تفکیک هر یک از سه فعالیت اکوتوریسمی روستایی دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی تهیه و در نهایت با استفاده از یافته‌های تحقیق، راهکارهای عملی قابل استفاده در مدیریت شهرستانها، ارائه گردید.

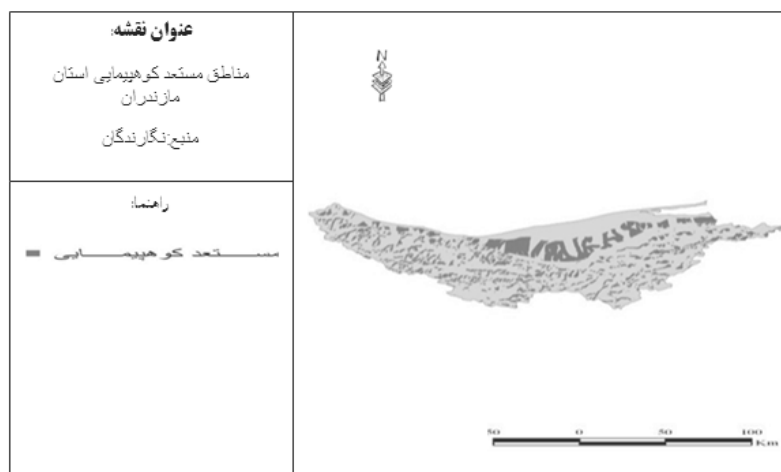
مشخصات جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

استان مازندران با مساحت خشکی برابر ۲۳۸۴۲ کیلومتر مربع به مرکزیت ساری در موقعیت جغرافیایی بین ۳۵ درجه و ۴۶ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۵۸ دقیقه عرض شمالی و ۵۰ درجه و ۲۱ دقیقه و ۵۴ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی در شمال با دریای خزر، در شرق با استان گلستان، در جنوب با سمنان، تهران و قزوین و در غرب با استان گیلان همجوار می‌باشد. بر اساس سرشماری مسکن و نفوس ۱۳۸۵ جمعیت این استان معادل ۲۹۲۲۴۳۲ نفر بوده است که ۴۶.۱ درصد از این تعداد روستانشین بوده‌اند. در استان مازندران ۷۸۳۷۳۷ خانوار زندگی می‌کنند که ۴۵.۸ درصد از آنها روستایی می‌باشند. این استان دارای ۱۶ شهرستان، ۴۴ بخش، ۵۱ شهر، ۱۱۳ دهستان و ۳۶۹۷ آبادی می‌باشد. به دلیل مجاورت استان یاد شده

اولویت‌های معیارهای تعداد روستاهای مشمول، جمعیت روستایی مشمول، تعداد خانوار مشمول و مساحت مناطق مستعد نسبت به یکدیگر به دست آمد. سپس جدولی در مورد هر یک از چهار معیار ذکر شده بالا (تعداد روستای مشمول، جمعیت روستای مشمول، تعداد خانوار مشمول، مساحت مناطق مستعد) هر شهرستان تشکیل شد، سپس مقادیر این ماتریس جغرافیایی که به صورت نزولی تشکیل یافته بود، نرمال گردید و سپس به چارک اول ضریب ۱، به چارک دوم ضریب ۰.۷۵، به چارک سوم ضریب ۰.۵ و به چارک چهارم ضریب ۰.۲۵ تعلق پذیرفت. سپس این ضرایب در مقادیر نرمال شده ضرب و مقادیر به دست آمده توسط روش (Direct Data Entry) درکنار معیارهای رتبه بندی توسط روش AHP وارد شبکه داده‌های تشکیل یافته در محیط نرم افزار Expert Choice شد و در نهایت اولویت شهرستانها مشخص شد که در ۵ گروه ممتاز، خوب، متوسط، ضعیف و فاقد جاذبه سطح بندی گردیدند. بدین صورت که به چارک اول سطح ممتاز، به چارک دوم سطح خوب، به چارک سوم سطح متوسط و به چارک چهارم سطح ضعیف تعلق گرفت و به شهرستانهایی که عملاً فاقد مناطق مستعد فعالیت اکوتوریسمی ذکر شده

شکل ۲. نقشه مناطق مستعد دامنه نوردی و مشاهده چشم اندازهای استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

شکل ۳. نقشه مناطق مستعد کوهپیمایی استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

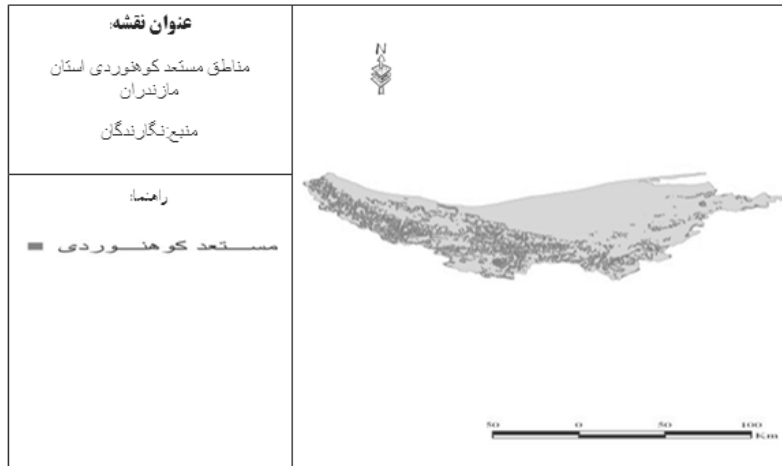
فرصت‌های مناسبی را برای اکوتوریسم و طبیعت‌گردی ارائه می‌کنند (اجل، ۱۳۸۸، ص ۱۱۷) که شایسته توجه در مدیریت شهرستانها می‌باشد. برای جلب گردشگران وجود منابع و جاذبه‌های گردشگری در مقصد ضروری است (کاظمی، ۱۳۸۷، ص ۸۴) در گردشگری روستایی مبتنی بر اکوتوریسم، پدیده‌های طبیعی منابع و جاذبه‌های گردشگری را تشکیل می‌دهند. در این راستا، بر اساس نتایج تحقیق در شکل‌های شماره ۲ و ۳ و ۴ به ترتیب نقشه‌های مناطق مستعد مشاهده چشم اندازها و دامنه نوردی، کوهپیمایی، کوهنوردی استان مازندران آورده شده است.

بر اساس پردازشهای لازمه بر روی پایگاه داده‌های پژوهش، مساحت جاذبه، جمعیت روستایی مشمول،

دریای خزر از شمال و رشته کوه‌های البرز از جنوب و بالاخره وجود منابع آب سطحی فراوان، دارای اقلیمی تقریباً مدیترانه‌ای است (اداره کل آمار وزارت کشاورزی، ۱۳۷۶، ص ۴ و مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶، ص ۱۰۳ و گیتاشناسی، ۱۳۸۳، ص ۱۷۶). شکل شماره ۱ موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

یافته‌های تحقیق و بحث

مدیریت شهرستانها از دید تکنیکی و روش شناختی، به ارائه معیارهایی می‌پردازد تا تصمیم‌گیرندگان به راحتی بتوانند به جنبه‌های مختلف شهرستانها توجه نمایند (تقوایی و اکبری، ۱۳۸۷، ص ۱۸۰). در این راستا، مناطق روستایی، به عنوان جنبه‌هایی با اهمیت از شهرستانها،

شکل ۴. نقشه مناطق مستعد کوهنوردی استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

تعداد خانوار روستایی مشمول و تعداد روستاهای مشمول هر یک از فعالیتهای کوهنوردی، کوهپیمایی و دامنه نوردی روستایی به تفکیک شهرستانهای استان مازندران در جدول شماره ۲ نشان داده شده است. بعد از اعمال روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی در محیط نرم افزار Expert Choice بر معیارهای تعداد روستاهای مشمول، جمعیت روستایی مشمول، تعداد خانوار روستایی مشمول و مساحت مناطق مستعد در جهت اولویت بندی معیارها و سپس نرمال نمودن مقادیر جدول شماره ۲ و اعمال ضرایب ۱، ۰.۷۵، ۰.۵ و ۰.۲۵ در مقادیر نرمال شده، شبکه داده‌ها در محیط نرم افزار Expert Choice تشکیل و جهت رتبه بندی شهرستانها از روش Direct Data Entry استفاده شد که در شکل شماره ۵ تا ۷ تصویری از شبکه داده‌های تشکیل شده در مورد سه فعالیت دامنه نوردی، کوهنوردی و کوهپیمایی روستایی استان مازندران به ترتیب آورده شده است.

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۷، بهار و تابستان ۱۳۹۰
No.27 Spring & Summer

۶۵

شهرستانها	Total	DIRECT DIREKT مساحت (L: 552)	DIRECT DIREKT تعداد روستا (L: 286)	DIRECT DIREKT جمعیت (L: 899)	DIRECT DIREKT تعداد خانوار (L: 863)
رامسر	122	0.11	0.189	0.044	0.049
تنکابن	599	0.895	0.525	0.388	0.422
چالوس	235	0.337	0.109	0.092	0.143
نوشهر	306	0.432	0.109	0.219	0.226
نور	661	0.974	0.336	0.171	0.166
اسلامشهر	869	1	0.714	0.699	0.696
ساری	007	0.004	0.012	0.011	0.011
بابلسر	698	0.454	1	1	1
سوادکوه	000	0	0	0	0
قائم شهر	271	0.392	0.177	0.003	0.052
جویبار	171	0.1	0.173	0.403	0.415
ساری	000	0	0	0	0
نکا	511	0.721	0.236	0.282	0.284
بیتلر	164	0.21	0.098	0.145	0.093
شوخته	091	0.127	0.038	0.062	0.061
شوخته	017	0.019	0.007	0.036	0.018

شکل ۵. تصویری از شبکه داده‌های تشکیل یافته در مورد دامنه نوردی در قالب شهرستانهای استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

جدول ۲. مساحت جاذبه، جمعیت روستایی مشمول، تعداد خانوار روستایی مشمول و تعداد روستاهای مشمول هر یک از فعالیتهای کوهنوردی، کوهپیمایی و دامنه نوردی به تفکیک شهرستانهای استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

کوهنوردی	کوهپیمایی			دامنه نوردی		
	مساحت جاذبه (کیلومتر مربع)	جمعیت روستایی مشمول	تعداد خانوار روستایی مشمول	مساحت جاذبه (کیلومتر مربع)	جمعیت روستایی مشمول	تعداد خانوار روستایی مشمول
قائم شهر	۰	۰	۰	۱۶۵	۷۰۰۶۹	۱۸۵۹۰
گلوگاه	۰	۰	۰	۶۵	۱۲۶۵۵	۳۲۶۷
آمل	۵۲۷	۰	۰	۸۲۴	۱۲۱۶۱۶	۳۱۱۸۹
نور	۲۸۶	۰	۰	۸۰۳	۳۹۵۹۸	۹۹۱۷
ساری	۴	۰	۰	۵۹۴	۶۵۳۳۹	۱۶۶۶۷
تنکابن	۱۹۱	۰	۰	۵۷۳	۶۷۶۶۳	۱۸۹۲۰
بابل	۶۸	۰	۰	۴۹۹	۱۷۳۹۴	۴۴۷۹۱
نوشهر	۲۵	۰	۰	۴۷۵	۵۰۷۸۵	۱۳۵۹۰
سوادکوه	۱۱	۰	۰	۴۳۱	۳۹۵۹۸	۶۶۹۲
چالوس	۷۰	۰	۰	۳۷۰	۳۳۲۰۲	۸۵۷۹
نکا	۰	۰	۰	۳۶۶	۳۳۶۸	۸۳۶۹
بهشهر	۰	۰	۰	۲۱۰	۲۱۶۵۵	۵۵۱۸
رامسر	۲	۰	۰	۱۸۱	۱۵۳۷۰	۴۳۹۸
محمودآباد	۰	۰	۰	۱۶	۷۸۷۲	۲۰۱۹
بابلسر	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جویبار	۰	۰	۰	۰	۰	۰

Expert Choice C:\Documents and Settings\Administrator\My Documents\shahrestanha Kohnavardi.ahp

File Edit Assessment View Go Plot Tools Formula Type Mapping Totals Help

شهرستانها Ideal mode	Total	DIRECT	DIRECT	DIRECT	DIRECT
		مساحت (L: 552)	تعداد سیرت (L: 286)	چشمیت (L: 899)	تعداد خودرو (L: 863)
رامسر	.001	0.001	0	0	0
تنگابن	.180	0.326	0	0	0
چالوس	.073	0.133	0	0	0
نوشهر	.027	0.049	0	0	0
نور	.652	0.732	1	1	1
ابن	.552	1	0	0	0
محمودآباد	.000	0	0	0	0
باغ	.054	0.097	0	0	0
بابل	.000	0	0	0	0
سوادکوه	.009	0.016	0	0	0
قائم شهر	.000	0	0	0	0
جویبار	.000	0	0	0	0
ساری	.003	0.005	0	0	0
نکا	.000	0	0	0	0
بیتگر	.000	0	0	0	0
خرمکده	.000	0	0	0	0

شکل ۶. تصویری از شبکه داده‌های تشکیل یافته در مورد کوهنوردی در قالب شهرستانهای استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۷، بهار و تابستان ۱۳۹۰
No.27 Spring & Summer

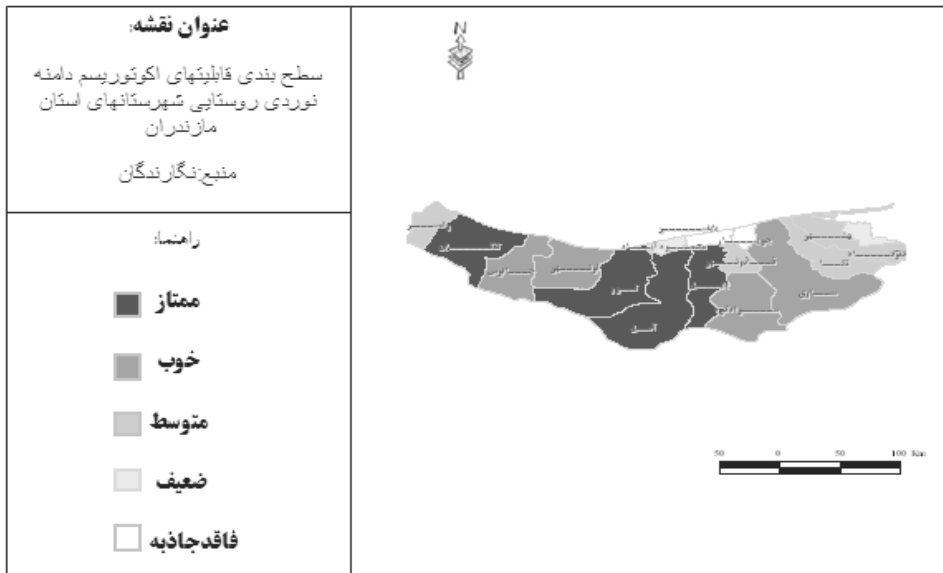
۶۷

Expert Choice C:\Documents and Settings\Administrator\My Documents\shahrestanha Kohpeymayi.ahp

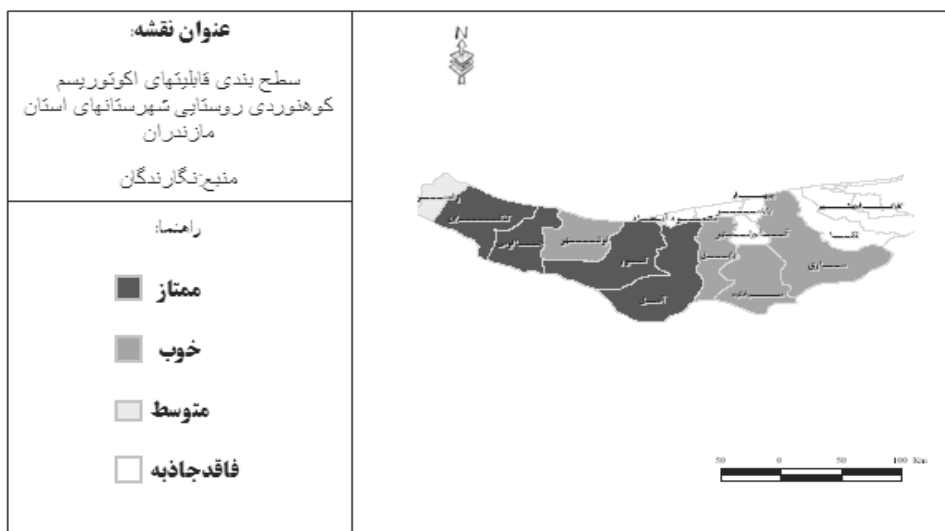
File Edit Assessment View Go Plot Tools Formula Type Mapping Totals Help

شهرستانها Ideal mode	Total	DIRECT	DIRECT	DIRECT	DIRECT
		مساحت (L: 552)	تعداد سیرت (L: 286)	چشمیت (L: 899)	تعداد خودرو (L: 863)
رامسر	.064	0.025	0.154	0.03	0.055
تنگابن	.124	0.199	0.044	0.01	0.009
چالوس	.284	0.313	0.220	0.301	0.299
نوشهر	.716	0.734	0.647	0.761	0.795
نور	.877	1	0.765	0.537	0.837
ابن	.856	0.740	1	1	1
محمودآباد	.000	0	0	0	0
باغ	.115	0.098	0.154	0.097	0.116
بابل	.000	0	0	0	0
سوادکوه	.472	0.498	0.265	0.736	0.771
قائم شهر	.000	0	0	0	0
جویبار	.000	0	0	0	0
ساری	.764	0.905	0.529	0.794	0.554
نکا	.080	0.123	0.029	0.022	0.026
بیتگر	.265	0.322	0.154	0.316	0.196
خرمکده	.000	0	0	0	0

شکل ۷. تصویری از شبکه داده‌های تشکیل یافته در مورد کوهپیمایی در قالب شهرستانهای استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

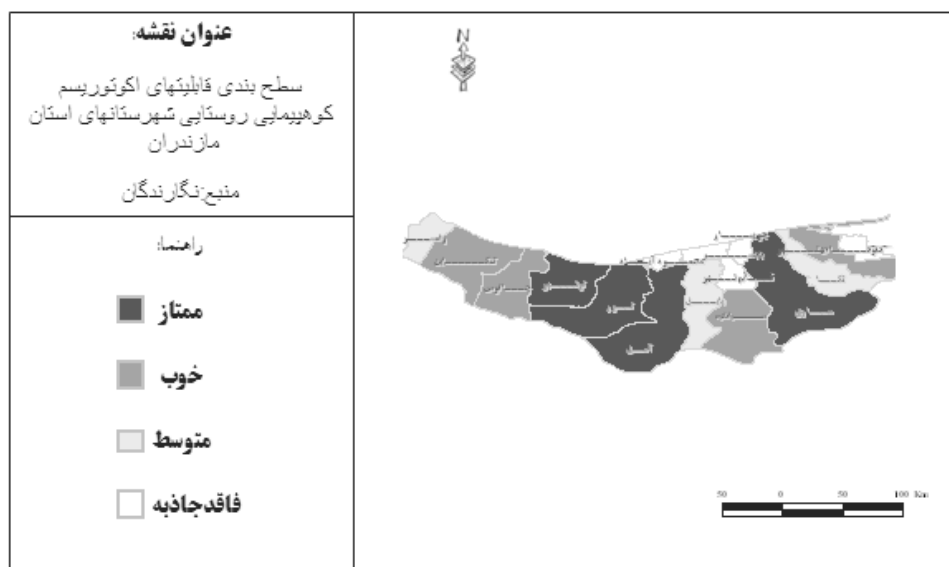
شکل ۸. نقشه سطح بندی قابلیت‌های اکوتوریسم دامنه نوردی روستایی شهرستانهای استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

شکل ۹. نقشه سطح بندی قابلیت‌های اکوتوریسم کوهنوردی روستایی شهرستانهای استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

کوهنوردی برای همگان قابل اجرا می‌باشد دارای موقعیت ممتاز می‌باشند و به جهت داشتن قابلیت اکوتوریسم کوهپیمایی روستایی که بدون استفاده از تجهیزات کوهنوردی و بدون درگیر شدن با مسیرهای سنگلاخی، یخی و دیواره‌ای قابل اجراست. شهرستانهای نور، آمل، ساری و نوشهر موقعیت ممتازی دارند. به جهت اکوتوریسم کوهنوردی روستایی که توسط افراد و گروههای حرفه‌ای تر مورد استفاده قرار می‌گیرد،

در نهایت بر اساس رتبه بندی نمایش داده شده در شکل‌های شماره ۸ تا ۱۰ نقشه سطح بندی شهرستانهای استان مازندران در قالب فعالیت‌های دامنه نوردی، کوهنوردی و کوهپیمایی روستایی تهیه شده که به ترتیب در شکل‌های شماره ۸ تا ۱۰ نشان داده شده است. بر اساس نقشه‌ها و جداول ارائه شده، شهرستانهای آمل، بابل، نور و تنکابن به لحاظ داشتن قابلیت اکوتوریسم دامنه نوردی روستایی که نسبت به کوهپیمایی و

شکل ۱۰. نقشه سطح بندی قابلیت‌های اکوتوریسم کوهپیمایی روستایی شهرستانهای استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۷، بهار و تابستان ۱۳۹۰
No.27 Spring & Summer

■ ۶۹ ■

اکوتوریسم روستایی مورد نظر واقع شوند، در سه فعالیت اکوتوریسمی ذکر شده تا حدودی متفاوت می باشد. در این راستا از آنجایی که دامنه نوردی فعالیت همه گیرتر و بیشترین قابلیت استان در اکوتوریسم روستایی در میان فعالیت‌های اکوتوریسمی روستایی ذکر شده در پژوهش هستند و نسبت به دو فعالیت دیگر، بیشترین تعداد روستاها، جمعیت و خانوار روستایی را پوشش می دهند و به لحاظ مسافت دارای بیشترین نزدیکی به باغات و گاهای زمینهای کشاورزی در بحث آگروتوریسم می باشند؛ لذا به شرط توجه بیشتر، برنامه ریزی دقیقتر و سرمایه گذاری گسترده تر در راستای توسعه زیرساختهای روستایی و گردشگری، استفاده از امکانات بالقوه کشاورزی در بحث آگروتوریسم، برنامه ریزی کالبدی گردشگری روستایی، تدوین و اجرای استانداردهای مسکن روستایی جهت اسکان گردشگران، حفاظت و بازسازی میراث فرهنگی، استفاده بهینه از اعیاد و مراسم‌های محلی به عنوان جاذبه مکمل فعالیت‌های اکوتوریسمی، حفاظت منابع، توسعه روستایی، توجه به ظرفیتهای تحمل در گردشگری روستایی، توزیع فضایی خدمات گردشگری در سطح شهرستان با توجه به تعادل توسعه کل استان و غیره دارای قابلیت فراوان در جذب گردشگران می باشد. در ارتباط با فعالیت‌های کوهپیمایی و کوهنوردی روستاهای

شهرستانهای نور، آمل، تنکابن و چالوس دارای موقعیت ممتاز می باشند. در میان شهرستانهای ذکر شده شهرستانهای نور و آمل به علت داشتن موقعیت ممتاز در هر سه فعالیت اکوتوریسمی روستایی ذکر شده، دارای موقعیت ویژه ای می باشند به گونه ای که شایسته توجه، برنامه ریزی و سرمایه گذاری بیشتر در زمینه اکوتوریسم روستایی منطبق بر توپوگرافی می باشند. بر خلاف شهرستانهای ذکر شده، شهرستانهای جویبار و بابلسر در مرتبه بعد، شهرستانهای گلگاه و محمود آباد دارای کمترین قابلیت اکوتوریسم روستایی دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی می باشند که به نظر می رسد در این شهرستانها باید در سایر زمینه های مربوط به گردشگری روستایی برنامه ریزی و سرمایه گذاری نمود. از آنجایی که مدیریت و برنامه ریزی گردشگری روستایی در قالب مدیریت شهرستانها، در راستای تحقق اهداف گردشگری سعی در به حداقل رساندن اثرات منفی و به حداکثر رساندن اثرات مثبت گردشگری روستایی در جهت بهره بردن کل شهرستان از فواید گردشگری روستایی و نیز در راستای ملاحظات توسعه پایدار دارد، لذا تعیین اهداف و چشم اندازهایی در این زمینه راهگشا می باشد. از اهداف و چشم اندازهایی که می تواند در مدیریت شهرستانهای استان مازندران در مبحث

شهرستانهای مازندران از آنجایی که اصولاً در این مناطق روستاها دارای کمبود امکانات، افزایش فقر روستایی، کاهش تراکم روستایی و جمعیت مشمول روستایی دو فعالیت اکوتوریسمی ذکر شده می‌باشند؛ لذا دولت و مدیریت شهرستان لازم است که کمک بیشتری به چنین مناطقی نماید. از آنجاکه گروههای تخصصی تر نسبت به انجام فعالیتهای کوهپیمایی و کوهنوردی اقدام می‌نمایند. لذا هماهنگی با فدراسیون کوهنوردی و تورهای تخصصی این ورزشها جهت آموزش راهنماهای محلی و نیز تامین وسایل مورد نیاز این فعالیتهای از طریق فروشگاههای محلی در روستاهای شهرستان مازندران به فروش رسد، ضروری است. در خاتمه لازم به ذکر است که در تمام فعالیتهای ذکر شده با عنایت به زمینه وجود فرهنگ کار زنان در این استان توجه به نقش زنان در چرخه اقتصادی ناشی از فعالیتهای اکوتوریسمی ذکر شده در روستاهای شهرستان استان مازندران، ضروری است.

لزوم برنامه ریزی و ارائه زیر ساختها و سبز راه بر اساس قابلیتهای انسانی و طبیعی منطبق بر حفظ سیمای سرزمین در اکوتوریسم روستایی استان مازندران برنامه مدیریتی اکوتوریسم وسیله‌ای برای رشد و ترقی توریسم در یک منطقه خاص است (درام و مور، ۱۳۸۸، ص ۸۶). هدف چنین برنامه‌ای این است که نیازهای تحقق اهداف توسعه گردشگری را شناسایی و آنها را تامین کند، اثرات منفی را به پایین ترین حد ممکن برساند و از پیامدهای مثبت آن بهره گیرد (قاسمی، ۱۳۸۸، ص ۲۰۳). «مک اینتاش، گلدنر و ریچی» (۱۹۹۵) فهرستی از رویکردهای مطالعه، تحلیل و تفسیر گردشگری و مسافرت را در نه رویکرد تولیدی، تاریخی، مدیریتی، اقتصادی، اجتماعی، جغرافیایی، میان رشته‌ای و رویکرد سیستمی ارائه نموده‌اند. اگر سیستم را مجموعه‌ای از عناصر مرتبط و پیوسته بدانیم که یک واحد را تشکیل می‌دهند و هدفی خاص را دنبال می‌کنند، آنگاه درک گردشگری به مثابه یک سیستم، رویکرد جامعی برای شناخت این پدیده خواهد بود (کاظمی، ۱۳۸۷، ص ۳۴). در چنین سیستمی متشکل از گردشگر، جذابیت و

زیرساختها تعاملات این عناصر در کنار و در تبعیت از سیاستها و برنامه‌های استراتژیک سیمای گردشگری یک منطقه را ترسیم می‌نماید. در بخش اکوتوریست روستایی آنچه که مورد توجه است عواملی همچون پیش بینی، توقعات، آسانی رفت و برگشت، کیفیت اقامتگاه، فراهم نمودن امکانات، امکان انجام فعالیتهای، برقراری ارتباط با مردم محلی، برقراری ارتباط با سایر گردشگران، آب و هوا، قیمت‌ها، تصور عمومی درباره روستا و خاطرات است که در واقع تجربه گردشگران را تشکیل می‌دهند (منشی زاده، ۱۳۸۴، ص ۱۷۸). واضح است که در جهت پایداری اکوتوریسم روستایی دو عامل جذابیت و زیرساختها باید به گونه‌ای سازمان یابند که علاوه بر در راستای اهداف توسعه پایدار بودن، فاکتورهای مهم برای گردشگر نیز برآورده گردد. در این راستا متنوع سازی اکوتوریسم روستایی در قالب سایر انواع گردشگری روستایی، اهمیت حیاتی در توسعه پایدار آن دارد. در این زمینه فرآورده‌های گردشگری روستایی در جهت اکوتوریسم روستایی از طریق موارد زیر باید حفاظت و تقویت گردد (منشی زاده، ۱۳۸۴، ص ۱۷۳):

- توسعه بیشتر فرآورده‌های فرهنگی گردشگری شامل فرآورده‌های گردشگری روستایی بر اساس عناصر فرهنگی؛
  - توسعه و گسترش امکانات برگزاری گردهمایی‌ها، جشن‌ها و رویدادها؛
  - توسعه گردشگری روستایی با هدف دیدار از دوستان و اقوام؛ و
  - حفظ جاذبه‌های فرهنگی در معرض خطر از طریق شبیه سازی و دیگر روش‌های متداول.
- در این راستا، روستاهای استان مازندران به لحاظ آداب و رسوم، پوشاک محلی، بازیها و ورزشهای بومی و سنتی، صنایع دستی، غذاهای محلی، سوغات، امامزاده‌ها، کاخ و عمارات تاریخی، پلهای تاریخی، مساجد تاریخی، برج و قلعه‌ها، موزه‌ها، تپه‌های تاریخی، دارای مجموع غنی و متنوعی می‌باشد که در کنار جذابیت‌های طبیعی چون دریاچه‌ها و تالابها، پناهگاهها و مناطق حفاظت شده، پارکهای جنگلی، چشمه‌های آبگرم معدنی، آبشارها و غارها مجموعه‌ای با ارزش را به عنوان مکمل در جذب

جدول ۳. مهمترین قابلیت‌های انسانی و طبیعی استان مازندران؛ ماخذ: نگارندگان.

جذابیت‌ها	نام	
انسانی	امام زاده‌ها و بقعه‌ها	سید محمد زرین نوا-عباس اطرب-آقا شهاب‌الو زاهد-عبدالله-عبدالله-سارو-قاسم-سلطان زین العابدین-یحیی-ابراهیم بابلسر-جعفر بن امام موسی الکاظم-حمزه رضا-عبدالصالح مرزود-عبدالله سفیدچاه-عیسی بن کاظم خرمیان-قاسم ساری-قاسم آمل-محمد مشهدسر-ابراهیم آمل-سلطان محمدطاهر-قاسم بابل
	کاخها و عمارات	بابل-صفی آباد-صفوی علیشاه-صفوی فرح آبتد-اجابت-تمیشان-رامسر-منوچهرخان کلبادی-شهرداری تنکابن-ساختمان دارایی-هتل قدیم رامسر-افغان نژاد
	پل‌های تاریخی	محمد حسن خان-دوازده پله-ورسک-آجری آرزان-معلق فلزی آمل-تجن-استرآبادی محله-شاهپور-شیرگاه-خشتی قلعه گردون-خشتی نور-پل جویبار-دوازده چشمه-چشمه کیله-چالوس-بابلسر-کوچک بابلسر-فریدون کنار-سرخ رود
	مساجد تاریخی	محدثین(شیخ کبیر)-بابل-جامع آمل-جامع بابل-جامع بلده نور-جامع ساری-جامع پالو-چهارصوق بابل-فرح آبادی ساری-کاظم بیک بابل
	قلعه‌ها و برج‌ها	بلده-گنگلو-شاهان‌دشت(ملک فلا)-رسکت-لاچیم-سلطان زین العابدین-سرسر
	تپه‌های باستانی	سرخ رود-کلاردشت-طالقانی-کلاردشت-ابوالحسن کلا-گردکوه چمنان
	موزه‌ها	کندلوس-موزه بابل-تماشاگاه راز-تاریخ طبیعی خشکه داران-صنایع دستی و هنرهای سنتی-تاریخ شهر بابل-مردم شناسی آلاشت-نیما-گوهرتپه
	صنایع دستی	قلمزنی-معرق-سفالگری-لاک تراشی-فرش کلاردشت-جاجیم بافی-منبت چوب و صدف-گلیمچه-متکازین-حصیربافی-جوراب بافی-موج بافی-پارچه بافی-چننه لفور-نمدمالی
	غذاهای محلی	آغور مسما-ته چین-ترش ترو-دوپتی-اسپناساک-آش کدو-ناز خاتون-اسفناج مرجی-کپی انار-قلیه-خورش آلو-مارغانه انار
	بازیهای بومی-محلی	آغوزبازی-خرجوش-داژبال-هفت سنگ-طناب بازی-بازی هارو-یک قول دو قول-ملابازی-چنچربازی-کشک-سنگ-کشتی لوچو-گاوچنگی-سوجلا-صید سنتی به روش روزما-سنگ چله پا-برادرم کمکم کن-ارهنگ ارهنگ اسپ چه رنگ؟-تسمه کشی ورچه کسی؟-قطاربازی-تشله بازی-لیربازی-کلاغ پر-پریه کیندگ
انسانی	بازارهای محلی	رامسر(شنبه-سه شنبه)، خرم آباد(جمعه)، تنکابن(شنبه-سه شنبه-پنجشنبه)، سلیمان آباد(چهارشنبه)، بهمنیر بابلسر(پنج شنبه)، بابل(دوشنبه)، قائم شهر(چهارشنبه)، جویبار(جمعه)، امیر کلا(جمعه)، بابل(پنج شنبه)
	سوغات	آغوزنون-پشت زیک-پیسن گندله-رشته به رشته-شکرقرمز-شربت بهارنارنج-آلبالو-انار-بادمجان ترشی-هفت بیچار-ترشی یارسی-مربای پرتقال-صنایع دستی-انار-انارچنگلی-برنج ماهی-ازگیل-گل کاسنی-کلوجه
	پوشاک سنتی مردان و زنان روستایی	زنان: لچک، روسری، پیراهن، جلیقه، شلیته کوتاه، شلوار، جوراب پشمی، کفش و چادر، سراقوچ، مندل، کلیجه، جومه، نیم ساق، پاتوته و غیره مردان: جومه، تمان یا پشمبال، نیم تنه، چوخت (قبا یا کولک)، علیجه یا سرداری، لیاده، شولا، پستک، کلاه نمدی، کلاه گوشی، پوستین کلاه، شب کلاه و غیره

جاذبیت ها	نام
دریاچه ها ، تالابها و مردابها	ولشت-خضرنبی نوشهر- گل پل قائم شهر-ساهر-استخریشت نکا-شورمست-عباس آباد-سددریوک- لیوپلنگان- تالابی سراندون وبالدون- گز- کندوچال
پناهگاه ها، پارک های جنگلی و مناطق حفاظت شده	میانکاله-دشت ناز-دودانگه و چهاردانگه-چالوس-سیسنگان-نمک آبرود-نیرزا کوچک خان- نور-خشکه داران- شهید زارع- ورگایج- بنفشه- شهید پورابراهیمی-سی سرا-
چشمه های آبگرم و معدنی	رامسر-آب فرنگی-آب اسک-استراباکو- رینه- آمولو- لاریجان- یخی-
آبشار ها	یخی-هریجان-ده قلو-آلامل-اکاپل-سواسره-شاهدشت لاریجان- زیار
غار	دوآب-آب اسک-پیرزن خانی-دیوسفید-کبجاکچال-یخ مراد-سیاه پور-هلیدو-خرم آباد-کمر بند و هوتو

طبیعی

خصوصی صورت می‌گیرد و بخش دولتی تنها در زمینه فراهم نمودن زمینه‌های تاسیس، شامل: تخصیص اراضی جهت ساخت و ساز، رفع معارضات دولتی و خصوصی، تسهیل سرمایه گذاری در منطقه، فراهم نمودن زیرساخت‌های عمومی، مانند: آب، برق، دسترسی، مخابرات و غیره، سیاستگذاری و وضع استانداردها و قوانین و مقررات و نظارت و کنترل بر توسعه به همکاری خواهد پرداخت. در این راستا توسط دفتر مناطق نمونه گردشگری ۱۱۷ منطقه نمونه در استان مازندران معرفی شده است. به لحاظ از این میزان ۴۹ منطقه کوهستانی، ۴ منطقه تپه ماهوری و ۶۴ منطقه در دشت به مرکزیت دهستانها و یا روستاها واقع شده‌اند. بر این اساس در جدول شماره ۴ وضعیت منطقه به لحاظ زیرساختها در مناطق نمونه گردشگری که می‌تواند مبنایی در جهت برپایی اکوتوریسم روستایی با توجه به سطح بندی‌های انجام شده در بخش قبل باشند، آورده شده است.

توجه به این ارقام نشان دهنده ضعف در زیرساخت ارتباطی تلفن و گاز رسانی است، و از آنجایی که در عصر حاضر مرتباً بر اهمیت ارتباطات و تکنولوژی فناوری اطلاعات در روستاها و بالطبع در گردشگری روستایی افزوده می‌گردد، لذا به نظر می‌رسد که توسعه این بخش از زیرساختهای اکوتوریسم روستایی توجه جدی را می‌طلبد.

گردشگران مشتاق به اکوتوریسم روستایی فراهم نموده است. در این راستا در جدول شماره ۳ مهمترین قابلیتهای انسانی و طبیعی استان مازندران آورده شده است.

رابطه مثبتی بین افزایش کمی و کیفی زیرساختها و تعداد گردشگران وجود دارد (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۶، ص ۱۱۲۹). زیرساختهای گردشگری شامل تاسیساتی هستند که چارچوبی پایه ای برای عملکرد سیستمها در صنعت گردشگری فراهم می‌سازند. آب، برق، گاز، جاده‌ها، ارتباطات، حمل و نقل و غیره همگی از زیرساختهای مورد نیاز جهت توسعه گردشگری در یک منطقه به شمار می‌آیند. زیرساختهای مناسب، بهره وری سرمایه گذاری بخش خصوصی و نیز بازده منطقه‌ای را افزایش می‌دهد. بنابراین زیرساخت می‌تواند به عنوان یک ورودی و یا عامل توسعه، توسط دست اندرکاران و مقصدهای گردشگری مورد استفاده قرارگیرد (جهانیان و علی پور، ۱۳۸۸، ص ۷۴). مطابق ماده ۸ قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، این سازمان به نمایندگی از دولت موظف به فراهم نمودن زمینه‌های لازم برای توسعه مناطق نمونه گردشگری شده است. در راستای اجرایی شدن این ماده قانونی، آئین نامه اجرایی این مناطق در ده ماده در شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری تهیه شده است. مطابق ماده ۸ قانون یاد شده، ایجاد و بهره برداری از مناطق نمونه توسط بخش

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۷، بهار و تابستان ۱۳۹۰
No.27 Spring & Summer

جدول ۴. وضعیت زیرساخت‌های مناطق نمونه گردشگری استان مازندران؛ ماخذ: دفتر مناطق نمونه گردشگری.

زیرساخت مقدار	راه	برق	تلفن	گاز	آب آشامیدنی
مقدار (درصد)	۹۶	۹۱	۳۸	۱۳	۸۸

سبز است و ثابا به عنوان یک مسیر به کار برده می شود. سبز راه‌ها از اهمیت زیادی برخوردارند. عمده ترین دلایل اهمیت سبز راه‌ها را می توان، ابقاء کیفیت زیست محیطی، منافع اقتصادی و ارتقای ارزش‌های زیباشناختی نام برد. در شکل شماره ۱۱، دو نمونه از سبز راه نشان داده شده است.

در راستای برپایی اکوتوریسم روستایی پایدار سبز راه‌ها علاوه بر نقش اقتصادی و زیبایی شناختی موجب ارتقای کیفیت زیست محیطی می گردند. سبز راه‌ها برای نگهداری از کیفیت زیست محیطی ضروری هستند. این امر در خصوص رودخانه‌ها و مسیل‌ها اهمیت بیشتری می یابد. سبز راه‌های طبیعی در امتداد رودخانه‌ها و مسیل‌ها، دالان‌هایی تشکیل می دهند که بیشترین نقش را در حفاظت از کیفیت آب دارا هستند. ارتقای کیفیت زیست محیطی و ایجاد پیوستگی منطقی میان این دالان‌ها برای حفاظت از گونه‌های گیاهی و حیات وحش ضروری است. علاوه بر این، دالان‌های مذکور، مکان مناسبی برای گذران اوقات فراغت اکوتوریست‌های روستایی فراهم می سازد. سبز راه‌ها را بر اساس نوع

اما امروزه در کنار زیرساخت‌های معمول از نوع با ارزش دیگری به نام زیرساخت سبز یاد می شود که سیستمی برای حمایت از زندگی طبیعی و ملی است. شبکه ای متصل از مسیرهای آبی، سرزمین‌های تالابی، جنگل‌ها، زیستگاه‌های حیات وحش و نواحی طبیعی، سبز راه‌ها، مزارع، بی‌شه‌ها و دشت‌ها، مناطقی که گونه‌های محلی و فرآیندهای زیست محیطی را حمایت می کنند، منابع آب و هوایی را پایدار می کنند و در سلامت و کیفیت زندگی جوامع موثر هستند (حناچی و غزنوی، ۱۳۸۸، ص ۶۰). سبز راه‌ها به عنوان فضاهای خطی شامل عناصر برنامه ریزی، طراحی و مدیریت شده با اهداف چندگانه بوم شناختی، تفریحی، فرهنگی، زیباشناختی و غیره تعریف می گردند. کارآیی جنبش سبز راه‌ها در دستیابی به اهدافی چون حفاظت از طبیعت و منظر، محافظت از میراث طبیعی و فراهم آوردن فرصتهایی برای تفریحات عمومی سبب موفقیت روزافزون برنامه ریزی سبز راه‌ها گردیده است. برای سبز راه‌ها که ریشه در معانی انگلیسی و آمریکایی دارد، تعاریف متعددی وجود دارد. در حالت کلی سبز راه فضای باز خطی است که اولاً از لحاظ محیطی

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۷، بهار و تابستان ۱۳۹۰
No.27 Spring & Summer

■ ۷۳ ■

شکل ۱۱. دو نمونه از سبز راه؛ ماخذ: نگارندگان.

عملکردشان به سه نوع سبز راه‌های تفریحی، سبز راه‌های بوم‌شناختی و سبز راه‌های تاریخی و فرهنگی تقسیم بندی می‌شوند (شعبانی، ۱۳۸۵، ص ۶۶) که به نظر می‌رسد در استان مازندران با توجه به قابلیت‌های ذکر شده و نیز سبز راه‌های موجود که به صورت گسسته وجود دارند، هر سه گروه سبز راه‌ها قابلیت ایجاد داشته باشند.

باید توجه نمود که عملکرد سبز راه‌ها کاملاً ذاتی است و سبز راه‌ها بر اساس مقیاس، اهداف، زمینه منظر، خط و مشی‌هایی که برنامه ریز در نظر دارد، طراحی متفاوتی خواهد داشت. اما بر اساس راهنماهای طراحی سبز راه‌ها در اروپا و آمریکا توقعات موردی از سبز راه‌ها می‌تواند شامل مواردی همچون مناسب بودن و راحتی، ایمنی و امنیت، پیوستگی، سرزندگی، مسیریابی، انطباق با طراحی جهانی و قابلیت بیان و تفسیر باشد (حناچی و غزنوی، ۱۳۸۸، ص ۶۶). اما قابل ذکر است که فاصله‌ای عمیق بین مفهوم سبز راه‌ها در غرب از یک سو و کشورهای خاورمیانه به شکل عام و ایران به شکل خاص از سوی دیگر وجود دارد. لذا برنامه ریزی و طراحی فضاهای سبز می‌باید با توجه به ویژگی‌هایی شامل ریخت شناسی زمین، ویژگی‌های فیزیکی، فضایی، فرهنگی، اجتماعی و ایدئولوژیک منطقه مورد مطالعه، به عنوان مقولاتی اصلی در هر برنامه ریزی سبز صورت گیرد (رسننده، ۱۳۸۸، ص ۱).

روش برنامه ریزی پژوهش‌ها شامل شش مرحله برای تلفیق سبز راه‌های موجود و پیشنهادها طراحی موجود که توسط سازمان‌ها و دانشگاه‌های مختلف در سراسر کشور داده شده است، می‌باشد. این شش مرحله عبارتند از (حناچی و غزنوی، ۱۳۸۸، ص ۶۱):

۱. جستجو و نقشه برداری از تمامی سبز راه‌های موجود، شامل گروه‌هایی که ذکر گردید و نیز پیاده‌راه‌هایی که در مناطق حفاظت شده ایران هستند و پیاده‌راه‌هایی که در قدیم به عنوان جاده مالرو استفاده می‌گردیدند؛
۲. جستجو و تصویربرداری از تمامی طرح‌های پیشنهادی (گزارش‌ها و پژوهش‌های محققان)؛
۳. جستجو و نقشه برداری از کلیه مناظر و مناطقی که توان بالقوه پیوستن به این سبز راه‌ها را دارند؛

۴. ایجاد اتصال برای هر گروه از سبز راه‌ها در هر کدام از سطوح ملی برای ایران، منطقه ای برای مناطق ده گانه ایران و محلی برای شهرها و روستاهای ایران؛

۵. ایجاد برنامه واحد برای حفاظت از طبیعت و منابع فرهنگی، تاریخی و تفریحی؛

۶. خلق چشم اندازی برای سبز راه‌ها که کل فضاهای سبز و سبز راه‌های موجود و در حال ایجاد و نیز طرح‌های پیشنهادی محققان در این باره را با هم تلفیق کند و آماری از هر کیلومتر از این مسیرها به صورت اطلاعات جامع در اختیار همگان قرار گیرد.

در این راستا در ارتباط با اکوتوریسم روستایی و سطح بندی‌ها و پهنه بندی‌های ارائه شده بهره‌گیری از متدولوژی بالا در برنامه ریزی و اجرای سبز راه‌ها به عنوان حلقه مکمل، می‌تواند نقش مهمی را در پایداری و موفقیت اکوتوریسم روستایی ایفا نماید. این پژوهش گشایشی علمی است در جهت مدیریت شهرستانهای مازندران بر اساس تعیین قابلیت‌های سرزمینی در بخش اکوتوریسم روستایی در جهت توسعه و در عین حال حفظ و حراست از پهنه سرزمینی است. پیشنهاد برنامه ریزی و طرح سبز راه‌ها با توجه به قابلیت‌های اکوتوریسم روستایی ذکر شده در این پژوهش توجه محققان را به بهره‌گیری از پژوهش در زمینه استفاده از GIS تحت وب همچنین استفاده از تکنولوژی Mobile GIS در این زمینه جلب می‌نماید.

نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

گردشگری روستایی به عنوان اقتصاد مکمل روستایی راهکاری مفید در جهت کاهش فقر و مهاجرت‌های روستایی به شهرها و غیره می‌باشد. این نوع از گردشگری به سبب انجام در محیط‌های غیر شهری، فعالیت‌های مبتنی بر اکوتوریسم چون دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی را در بر می‌گیرد. در جهت استفاده بهینه از این قابلیت‌های طبیعی در گردشگری روستایی نیاز به برنامه ریزی و در مرحله نخست شناخت است. اما مسئله این است که در استان مازندران، آنچنان که باید شناختی از قابلیت‌های اکوتوریسم روستایی به گونه‌ای که قابل استفاده در

مدیریت شهرستانها باشد، صورت نگرفته است. لذا در این راستا این پژوهش با بهره‌گیری از AHP، GIS و شبکه داده‌ها به بررسی، تحلیل و در نهایت سطح بندی شهرستانهای استان مازندران بر اساس قابلیت اکوتوریسم روستایی در قالب فعالیتهای دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی قابل استفاده در مدیریت شهرستانهای استان مازندران و با روشی تحلیلی و کاربردی پرداخت. بر اساس یافته‌های تحقیق، شهرستانهای آمل، بابل، نور و تنکابن به لحاظ داشتن قابلیت اکوتوریسم دامنه نوردی روستایی که نسبت به کوهپیمایی و کوهنوردی برای همگان قابل اجرا می‌باشد دارای موقعیت ممتاز می‌باشند و به جهت داشتن قابلیت اکوتوریسم کوهپیمایی روستایی که بدون استفاده از تجهیزات کوهنوردی و بدون درگیر شدن با مسیرهای سنگلاخی، یخی و دیواره‌ای قابل اجراست شهرستانهای نور، آمل، ساری و نوشهر موقعیت ممتازی دارند. به جهت اکوتوریسم کوهنوردی روستایی که توسط افراد و گروههای حرفه‌ای تر مورد استفاده قرار می‌گیرد، شهرستانهای نور، آمل، تنکابن و چالوس دارای موقعیت ممتاز می‌باشند. در میان شهرستانهای ذکر شده شهرستانهای نور و آمل به علت داشتن موقعیت ممتاز در هر سه فعالیت اکوتوریسمی روستایی ذکر شده، دارای موقعیت ویژه‌ای می‌باشند به گونه‌ای که شایسته توجه، برنامه ریزی و سرمایه‌گذاری بیشتر در زمینه اکوتوریسم روستایی منطبق بر توپوگرافی می‌باشند. بر خلاف شهرستانهای ذکر شده، شهرستانهای جویبار و بابلسر در مرتبه بعد، شهرستانهای گلوگاه و محمود آباد دارای کمترین قابلیت اکوتوریسم روستایی دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی می‌باشند که به نظر می‌رسد در این شهرستانها باید در سایر زمینه‌های مربوط به گردشگری روستایی برنامه ریزی و سرمایه‌گذاری نمود. از طرفی با توجه به پهنه بندیهای طرح شده در این پژوهش وسعت و حجم توانمندیهای طبیعی و انسان ساخت پهنه مازندران، زیرساختها تامین کننده مخاطبان نبوده اما در بخش اقامت توسط کلبه‌های روستایی، در بخش تامین نیازها و تامین ابزار و تجهیزات دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی فروشگاههای روستایی و در

بخش غذاخوری، غذاخوری‌های روستایی و در بخش راهنمای گردشگران و اطلاع رسانی جمعیت روستایی بومی بالقوه در این پهنه وجود دارند که تنها نیازمند مدیریت در جهت ارائه خدمات به گردشگران از سویی و از سوی دیگر ارتقاء در آمد جمعیت روستایی است. در گستره استان مازندران با توجه به قابلیتهای تفریحی، بوم شناختی، تاریخی و فرهنگی طرح شده در این پژوهش بر اساس نوع عملکرد سه نوع سبزه‌راه تفریحی، سبزه‌راه‌های بوم شناختی و سبزه‌راه‌های تاریخی و فرهنگی قابل تحقق است.

راهکارهای پیشنهادی

۱. توجه بیشتر به اکوتوریسم روستایی در سیاستگذاریها و مدیریت شهرستانهای استان مازندران؛
۲. اختصاص منابع مالی اکوتوریسم روستایی به شهرستانهای استان مازندران بر اساس سطح بندی قابلیتهای اکوتوریسم روستایی آنها؛
۳. آموزش روستائیان در جهت چگونگی میزبانی شایسته از گردشگران؛
۴. تهیه بروشورها و تبلیغ در جهت شناسایی قابلیتهای اکوتوریسم روستایی هر یک از شهرستانهای استان مازندران؛
۵. استفاده بهینه از اعیاد و مراسم‌های محلی به عنوان جاذبه مکمل در جذب گردشگران به شهرستانها؛
۶. توجه به ظرفیت تحمل هر یک از محیطهای روستایی در جهت جلوگیری از آسیبهای زیست محیطی و در راستای اهداف توسعه پایدار؛
۷. افزایش نقش زنان در چرخه اکوتوریسم روستایی استان مازندران و منافع حاصله؛
۸. ساخت و تجهیز زیرساختهای مربوط به دامنه نوردی در شهرستانهای آمل، بابل، نور و تنکابن با مشارکت روستائیان به گونه‌ای که اداره این مراکز با مشارکت روستائیان و منافع ناشی از آن نصیب روستائیان گردد؛
۹. ساخت و تجهیز زیرساختهای مربوط به کوهپیمایی در شهرستانهای نور، آمل، ساری و نوشهر با مشارکت روستائیان به گونه‌ای که اداره این مراکز با مشارکت روستائیان و منافع ناشی از آن نصیب روستائیان گردد؛

۱۰. ساخت و تجهیز زیرساختهای مربوط به کوهنوردی در شهرستانهای نور، آمل، تنکابن و چالوس با مشارکت روستائیان به گونه‌ای که اداره این مراکز با مشارکت روستائیان و منافع ناشی از آن نصیب روستائیان گردد؛
  ۱۱. ساخت و تجهیز زیرساختهای چندکارکردی قابل استفاده در دامنه نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی در شهرستانهای نور و آمل؛
  ۱۲. هماهنگی مدیریت شهرستان با مدیریت گردشگری، فدراسیون کوهنوردی و تورهای تخصصی در زمینه اکوتوریسم، گردشگری روستایی، دامنه‌نوردی، کوهپیمایی و کوهنوردی؛
  ۱۳. توجه به سبزه‌ها در اکوتوریسم روستایی و تلاش در جهت برنامه ریزی و تلفیق سبزه‌های موجود با توجه به ملاحظات زیست محیطی؛ و
  ۱۴. مدیریت بر توانهای بالقوه محیطی و انسانی جمعیت روستایی گستره مازنداران در بخش تحقق زیرساختها و بالفعل نمودن اینگونه توانها در جهت ماندگاری و پایداری محیط طبیعی و انسانی روستا.
- منابع و مآخذ**
۱. اداره کل آمار اطلاعات و وزارت کشاورزی (۱۳۷۶) اطلس کاربری و پوشش اراضی استان مازندران با استفاده از اطلاعات ماهواره‌ای مقیاس ۱:۲۰۰۰۰۰، چاپ اول، انتشارات وزارت کشاورزی، تهران.
  ۲. اجل، دیوید. ال (۱۳۸۸) مدیریت گردشگری پایدار میراثی برای آینده، ترجمه حمیدرضا جعفری و همکاران، تهران، چاپ اول، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
  ۳. اردستانی، حسن (۱۳۸۸) مبانی گردشگری روستایی، تهران، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران.
  ۴. پاپلی یزدی، محمد حسین و مهدی سقایی (۱۳۸۶) گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، تهران، چاپ دوم، انتشارات سمت.
  ۵. پورکاظمی، محمد حسین و جواد رضایی (۱۳۸۵) بررسی کارایی صنعت گردشگری با استفاده از روش ناپارامتری (ایران و کشورهای منطقه)، پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۲۲، پاییز ۱۳۸۵، ۳۰۲-۲۸۱.
  ۶. تقوایی، مسعود و محمود اکبری (۱۳۸۷) مقدمه ای بر برنامه ریزی و مدیریت گردشگری شهری، اصفهان، چاپ اول، نشر علوی.
  ۷. جهانی، علی و سوسن مسگری (۱۳۸۰) GIS به زبان ساده، تهران چاپ اول، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
  ۸. جهانیان، منوچهر و زهران ناد علی پور (۱۳۸۸) مدیریت گردشگری (تعریف، ماهیت و اجزاء) تهران، چاپ اول، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
  ۹. حبیبی، کیومرث و احمد پوراحمد (۱۳۸۴) توسعه کالبدی- فضایی شهر سنندج با استفاده از GIS، سنندج، چاپ اول، انتشارات دانشگاه کردستان.
  ۱۰. حناچی، سیمین و مریم غزنوی (۱۳۸۸) برنامه ریزی سبزه‌ها: از برنامه ریزی محلی تا برنامه ریزی جامع مسیرهای چند منظوره ملی، نشریه علمی پژوهشی هویت شهر، سال سوم، شماره ۴، بهار و تابستان ۱۳۸۸، ۵۹-۷۰.
  ۱۱. خوارزمی، ابولقاسم (۱۳۸۴) بررسی رابطه‌ی علیت بین گردشگری و تجارت در ایران (۸۰-۱۳۳۸)، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۳۷، زمستان ۱۳۸۴، ۹۱-۱۰۸.
  ۱۲. درام، اندی و آلن مور (۱۳۸۸) مقدمه‌ای بر برنامه ریزی و مدیریت اکوتوریسم، ترجمه محسن رنجبر، تهران، چاپ اول، انتشارات آبیژ.
  ۱۳. رستنده، امین (۱۳۸۶) پیشنهاد برنامه ریزی چند منظوره سبزه‌ها در مناطق ساحلی ایران؛ مطالعه موردی: انزلی- دریای خزر، بوشهر- خلیج فارس، فصلنامه علمی پژوهشی علوم محیطی، شماره ۵ (۲۱)، زمستان ۱۳۸۶، ۵۱-۶۳.
  ۱۴. رستنده، امین (۱۳۸۸) مقدمه ای بر معیارهای برنامه ریزی سبزه‌ها در مناطق کوهستانی حومه شهری در غرب ایران، فصلنامه علمی پژوهشی علوم محیطی، شماره ۶ (۱۴)، تابستان ۱۳۸۸، ۱-۱۸.
  ۱۵. رسولی، علی اکبر (۱۳۸۴) تحلیلی بر فناوری سیستمهای اطلاعات جغرافیایی، تبریز، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تبریز.
  ۱۶. رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷) توسعه گردشگری

- تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۷. شجاعی، منوچهر و نورالدین نوری (۱۳۸۶) بررسی سیاست‌های دولت در صنعت گردشگری و آرایه الگوی توسعه پایدار صنعت گردشگری کشور، فصلنامه دانش مدیریت، سال ۲۰، شماره ۷۸، پاییز ۱۳۸۶، ۶۳-۹۰.
۱۸. شعبانی، نگین (۱۳۸۵) برنامه ریزی سبزراه: تلفیق تفرج و حفاظت از منظر شهری نمونه موردی: رود درکه- تهران، فصلنامه علمی پژوهشی علوم محیطی، شماره ۱۱، بهار ۱۳۸۵، ۶۵-۷۵.
۱۹. شهیدی، محمد شریف و همکاران (۱۳۸۸) بررسی تاثیرات توریسم در برنامه ریزی نواحی روستایی، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، شماره ۶۷، بهار ۱۳۸۸، ۹۹-۱۱۳.
۲۰. علاقه بند، علی (۱۳۷۵) مدیریت عمومی، تهران، چاپ اول، نشر روان.
۲۱. قاسمی، ایرج (۱۳۸۸) برنامه ریزی کالبدی حوزه‌های گردشگری روستایی، تهران، چاپ اول، انتشارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
۲۲. قیامی‌راد، امیر و همکاران (۱۳۸۷) رابطه دیدگاه مدیران ورزشی و مدیران گردشگری کشور و عوامل گردشگری ورزشی ایران، فصلنامه المپیک، سال ۱۶، شماره ۲ (پیاپی ۴۲)، تابستان ۱۳۸۷، ۵۱-۶۱.
۲۳. کارگر، بهمن (۱۳۸۶) توسعه شهرنشینی و صنعت گردشگری در ایران، تهران، چاپ اول، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
۲۴. کازه، ژرژ و همکاران (۱۳۸۱) آمایش جهانگردی، ترجمه صلاح الدین محلاتی، تهران، چاپ اول، مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۲۵. کاظمی، مهدی (۱۳۸۵) گردشگری، محیط و چالش‌های توسعه گردشگری پایدار برای کشورهای در حال توسعه، فصلنامه علوم مدیریت ایران، شماره ۱، پاییز ۱۳۸۵، ۸۹-۱۱۸.
۲۶. کاظمی، مهدی (۱۳۸۷) مدیریت گردشگری، تهران، چاپ اول، انتشارات سمت.
۲۷. مرکز آمار ایران (۱۳۸۶) سالنامه آماری کشور ۱۳۸۵، چاپ دوم، دفتر اطلاع رسانی و پایگاه اطلاعات آماری، تهران.
۲۸. منشی زاده، رحمت الله (۱۳۸۴) اندر مقوله گردشگری، تهران، چاپ اول، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۲۹. نصرتی، فردین و بهرام ایمانی (۱۳۸۹) چالش‌های فراروی توسعه صنایع روستایی در ایران، فصلنامه مسکن و محیط روستا، سال ۲۹، ۹۷-۸۶.
۳۰. نیکمردان، علی (۱۳۸۶) معرفی نرم افزار Choice 11 Expert تهران، چاپ اول، انتشارات جهاد دانشگاهی امیرکبیر.
۳۱. واحد پژوهش و تالیف گیتاشناسی، زیر نظر سعید بختیاری (۱۳۸۳)، اطلس گیتاشناسی استانهای ایران، چاپ اول، انتشارات موسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی، تهران.
32. Ananda.j,Herath.G,(2003),The use of Analytic Hierarchy process to incorporate stakeholder preferences into regional forest planning Forest policy and Economics, 5,pp.13-26
33. Bhattcharya, P.,Kumari,S.,(2004), Application of criteria and Indicator for sustainable ecotourism, submitted for the IASCP Bi-Annal Conference on The Commons in an Age of Global Transition: Challenges, Risk and Opportunities at Oaxaca, Mexico
34. Boo,E(1992),Ecotourism: A Tool for conservation and development in j.A.Kusler (compiler), Ecotourism and resource conservation. A collection of papers,vol.1,pp.54-60
35. Charles.R,Geolner.j.R,Brent.R and McIntQsch. W,(2000),Tourism principles, practice and philosophies, John Wiley and Sons, Inc
36. Davenport .j,Davenport., L,(2006),The impact of tourism and personal leisure transporting coastal environments: A review ,Estuarine ,coastal and shelf science, No.67,pp.280-292
37. Deng.j,BerianKing,Thomas Baure,(2002), Evaluting, natural Attraction for tourism, Annals of tourism Research,vol 20,no2, pp. 422-438
38. ELdin. N, ELdrandaLy. K. A.,(2004), A computer-aided System for Site SeLection of Magor CapitaL investment, international conference design in architecture dhanhran, Saudi

Arabia

39. Fletcher,S.,(2001),Planning policy and development guidelines for ecotourism development within the northern eivers new south wales region, Prepared by Nature tourism task force

40. Gomez.Martin(2005),weather, climate and tourism a Geography perspective,Annals of Tourism research,vol.32,No.3,pp 571-591

41. Goodwin,H(1998),In pursuit of Ecotourism, Biodiversity and conservation5(3),pp.277-292

42. Gregory, R.S., (2000), Valuing Environmental policy options: a case study comparison of multi attribute and contingent valuation survey methods, Land Economics 76,pp.151-173

43. Hamiltan, M, David.j, Maddison, Richards.j, tol (2005),Climate change and international tourism:A smulation study , Global Environmental change 15,pp.253-266

44. Herath,G.(2004),Incorporating communiting objectives in improved wetland management the use of the analytic hierarchy process , Environmental management ,70,pp.263-273

45. Kitsiou,D.,et al,(2002),Multi-dimensional evaluation and ranking of coastal areas using GIS and multiple criteria choice methods,Journal of the Scince of total environment,volume 284,pp.1-17

46. Liu.Abby,Geoffrey wall ,(2006),planning tourism employment:a developing country perspective,tourism management , vol.27,issue 1,pp.159-170

47. Mendoza ,G.A.,Martins .H.,(2006),Multi-criteria decision analysis in natual resource management , A critical review of methods and new modeling paradigms,230,pp.1-22

48. Mendoza.G.A, Macoun.p, (2999), Guidelines for Applying multi-criteria Analysis to the Assessment of criteria and Indicators ,82,pp.78-122

49. Nouri.,J.,et al,(2007),Evaluation of ecotourism potential in northern coastline of the Persian Gulf, Journal of Environ Geol

50. Quattrone.G,(2002),Urban Development strategies: the tourism city Network Institute di pianification a Gestione Del Territorio, Turin

51. Qureshi, M.E, Harrision, S.R.(2003), Application of the analytic hierarchy process to Riparian Revegetation policy options , small -scale Forest Economics , Management

and policy , 2(3),pp.441-458

52. Saaty, T.L.(2000),Fundamentals of Decision making and priority theory -with the analytic Hierarehy process, 2nd ed. pittsburgh, PA:RWS publications

53. 53-Sharpely. Richard and Julia(1997) , Rural tourism: an Introduction, International Thomas Business Press, London

54. Sharply. Richard(2002) , Rural tourism and the challenge of tourism diversification , tourism management , vol. 23

55. Sun. b and et al (2005), Development of the feasibility model for adding new railroad Station using AHP technique. Journal of the Eastern Asia Society for Transportation Studies, Volume 6, p.200

56. Trembly,P(2006),Desert tourism scoping study, desert Knowledge, CRC,p.54

57. Varis.O.,(1989),The analysis of preferences in complex environmental judgments –a focus on the analytic hierarchy process, journal of Environmental Management, 28, pp.283-294

58. 58-Williams peter w,ponsford and jan F,(2009),Confornting tourism environmental paradox: Transitioning for Sustainable tourism, Futures 2009

دو فصلنامه مدیریت شهری

Urban Management

شماره ۲۷، بهار و تابستان ۱۳۹۰

No.27 Spring & Summer

■ ۷۸ ■